

MANJ ZNANI DOLOMITI >>>

Gora s podorom

Cima Una, 2698 m

Matija Turk

Nad Sextenom v Pustriški dolini/Val Pusteria/Pustertal se od leve proti desni zvrstijo vrhovi, ki so jih nemško govoreči prebivalci Južne Tirolske poimenovali glede na čas, ko se nad njimi pojavi sonce. Od leve si v nemškem jeziku sledijo Neuner/Pala di Popera, 2582 m, Zehner/Croda Rossa di Sesto, 2965 m, Elfer/Cima Undici, 3092 m, Zwölferkofel/Croda dei Toni, 3094 m, in Einser/Cima Una, 2698 m. To je znamenita sextenska ura, naravna sončna ura z najdaljšo "številčnico" v Alpah. Pogled na te sijoče vrhove je iz zelene in bogato kultivirane Sextenske doline tako čudovit, da me vedno znova prevzame. S tem pa je neločljivo povezana želja, da bi se nanje tudi povzpeli.

Ko po deževni noči zgodaj zjutraj z Janezom stopava po prazni makadamski cesti po dolini Val

Fiscalina navzgor, so najini koraki usmerjeni proti Cimi Uni. Sivi cunjasti oblaki se počasi trgajo in pred nama se začnejo kazati obrisi najine gore, priostrenega vrha z mogočno severno steno. Cima Una je samotna gora v neposredni bližini ene najbolj obiskanih gora Sextenskih Dolomitov, Crode Fiscaline. Vrhova, ki ju med seboj loči ozka in globoko zarezana škrbina, sta med seboj oddaljena le dvesto metrov zračne razdalje, pa vendar se na Cimo Uno na leto povzpne manj ljudi, kot se jih lahko na Crodo Fiscalino v lepem poletnem vremenu v eni sami uri.

Vsaka gora ima več plati in tudi midva se bova nanjo povzpela z jugovzhodne strani, ki velja za najlažji pristop. Med obiski Sextenskih Dolomitov sem si imel priložnost ogledati Cimo Uno z različnih strani in od nikoder ni bila videti lahka. Pravzaprav se je od povsod kazala kot gora, dostopna le alpinistom. Med iskanjem podatkov o gori sva

z bratom našla opis vzpona in skico normalnega pristopa, ki je v vodniku Richarda Goedekeja ocenjen s III-/II. Hkrati pa so mi v roke prišli opisi vzponov alpinističnih pionirjev, njihove zgodbe in življenjske usode, med katerimi me je posebej pritegnila alpinistična pot mladega Roberta Hansa Schmitta.

Prvi pristopi

Alpinistična zgodba Cime Une se je začela pisati julija 1879, ko so se nanjo čez jugovzhodno steno prvič povzpeli Michael Innerkofler, Franz Happacher in madžarski baron Roland von Eötvös. Adolfu Witzenmannu, enemu prvih kronistov dolomitskih vzponov, ki je leta 1907 opisal vse do tedaj preplezane smeri na Cimo Uno, ni uspelo ugotoviti, kje točno so plezali prvopristopniki, saj ti niso podali nobenega opisa. Jugovzhodna stena je močno razčlenjena, sekajo jo police, številne grape in kamini, tako da ponuja več možnosti

Jugovzhodna stena Cime Une, kjer poteka normalni pristop. Levo Croda Fiscalina.

Foto: Matija Turk

vzponov. Kljub nejasnostim glede smeri prvopristopnikov je nekako obveljalo, da je današnja *Via normale* smer, po kateri sta drzna gorska vodnika iz Sextena vodila madžarskega barona na vrh. Kar devet let je gora zatem čakala na ponoven obisk, dokler ni vzbudila pozornosti do tedaj povsem neznanega mladeniča. Robert Hans Schmitt (1870–1899) iz ugledne dunajske družine se je kot zvezdni utrinek pojavil na plezalnem odru Dolomitov, zasijal in požel vsesplošno občudovanje, nato pa ravno tako iznenada ugasnil in izginil v pozabo. Nemirni raziskovalni duh in želja po novih pustolovščinah sta ga kasneje gnala v Afriko, kjer je v Tanzaniji podlegel tropski bolezni.

Robert Hans Schmitt, avantgarda alpinizma

Že ob prvem obisku Dolomitov se je Schmitt povsem sam, komaj 17-leten, povzpел na Monte Cristallo po novi smeri preko južnega raza. Na vrhu je preždel noč in naslednji dan sestopil na Passo del Cristallo, od koder je nadaljeval vzpon naravnost na Piz Popeno po smeri, ki sta jo tri leta poprej preplezala Michael Innerkofler in Louis Friedmann, dotlej pa zaradi svoje težavnosti še ni

bila ponovljena. Ob vrnitvi v Cortino d'Ampezzo je v hotelu Croce Bianca srečal sebi enakega v podobi 18-letnega samohodca Georga Winklerja, ki se je, kakšno naključje, ravnokar vrnil z vzpona na Monte Cristallo. To je bil začetek njunega prijateljstva, ki je trajalo dve leti, to je do Winklerjeve smrti, in začetek njune skupne in uspešne plezalne poti po Dolomitih, ki ni trajala več kot deset dni. Združila sta moči in sledili so skupni vzponi, najprej ponovno Piz Popena po smeri Innerkofler-Friedmann (s sestopom po isti smeri!), prvenstveni vzpon čez vzhodno steno na Crodo Antonio Berti (tedaj imenovano Cima di Mezzo), nova smer na Crodo Rosso di Sesto in naposled še zadnji skupni vzpon na Crodo Rosso d'Ampezzo po novi smeri čez vzhodno steno. Med tveganim vzponom po lednem ozebniku je Schmitt zdrsnil, a ga je Winkler uspel zadržati.

Ko je Schmitt spoznal, da je njuno početje preveč tvegano, je tovarišu predlagal umik, vendar ta ni hotel popustiti in je trmoglavo nadaljeval sam, medtem ko ga je Schmitt počakal v ozebniku pod previsom, kjer je bil varen pred kamnitimi izstrelki. Čakajoč na prijatelja je premišljeval o njem in

prišel do zaključka, da je preveč zaletav in da je prenevarno plezati z njim. Od takrat dalje se nista več navezala na skupno vrv. Winkler, ki je, prezirajoč smrt in nevarnosti, šel neomajno dalje po svoji poti, je čez dve leti izginil med vzponom na Weisshorn, 4506 m, v Švici. Njegovo mumificirano truplo so na ledeniku našli šele leta 1955.

Schmitt, avantgarda avstrijskega alpinizma, ki je med svojimi, dih jemajočimi dolomitskimi vzponi marsikje trideset let pred drugimi preplezal mesta V. težavnostne stopnje, je bil prvi, ki je objavil opis vzpona na Cimo Uno. Istega dne se je povzpел že na Cimo Undici, nato pa po kratkem postanku v Zsigmondyjevi koči (današnja koča Zsigmondy-Comici) ob dveh popoldne krenil še na Cimo Uno. Podatkov o smeri prvopristopnikov ni imel, zato je v spodnjem delu plezal po

- 1 Severna stena Cime Une nad Val Fiscalino. Desno pod vrhom so vidni sledovi velikega podora. Levo Croda dei Toni. Foto: Matija Turk
- 2 Veliki skalni podor v zahodni steni pod vrhom Cime Une, kot ga vidimo s Crode Fiscaline. Desno v ozadju Croda Rossa di Sesto in Cima Undici. Foto: Matija Turk

novi, težji varianti. Po strmih kaminih se je povzpел do zgornje police, kjer je svojo smer priključil normalnemu pristopu in od koder do vrha ni več težav. Za vzpon na vrh, kjer je v kamnitem možicu našel listek s podpisi prvopristopnikov, je od vstopa v steno porabil 45 minut.

Severna stena, izziv za novo stoletje

Prišlo je novo stoletje in z njim novi izzivi. Preden so se alpinisti končno uspešno spoprijeli z neizprosno vertikalno severne stene, je bila v desnem delu jugovzhodne stene preplezana še ena smer, pod katero sta se podpisala Viktor Wolf von Glanvell in Karel Domenigg. Prvi, ki je poskušal preplezati severno steno, je bil Sepp Innerkofler, gorski vodnik iz Sextena, izredno močan in pogumen plezalec. Ker mu to kljub več poskusom ni uspelo, se je razširil glas, da te stene ni mogoče preplezati. Ostala je nepreplezljiva, vse dokler je ni vzel na muho veliki Angelo Dibona s svojo plezalno družino v sestavi Luigi Rizzi, Max in Guido Mayer.

Žal te smeri, ki je v času nastanka v letu 1910 celo veljala za najtežjo smer v Dolomitih, danes praktično ni več. V zgornjem delu jo je pred leti v celoti odnesel ogromen skalni podor, ki je

dodobra zaznamoval zahodno in severno obliče gore. Leta 1928 je bila v severni steni preplezana še ena smer, ki je dvignila meje tedaj mogočega. Hans Steger in Paula Wiesinger, takrat le plezalna, kasneje pa življenjska sopotnika, sta preplezala smer VI. stopnje, ki sta jo v svoji mladostni zagnanosti pomenljivo poimenovala Weg der Jugend (Smer mladosti).

Vzpon v duhu pionirskih časov

Pod vtisom vseh teh znanih in neznanih velikih alpinističnih zgodb sva se na travnati kopi Pulpito Basso, 2357 m, z Janezom ustavila pred razdrapanim obličjem jugovzhodne stene. Ni mi bilo povsem jasno, kje in kako se bova preko nje povzpela na vrh, saj je bila stena videti visoka, strma in divja. Če ne bi imela že nekaj izkušenj s podobnimi vzponi, bi se verjetno gladko obrnila. Toda, kot je rekel Emilio Comici, skalo je treba potipati od blizu!

Prečila sva levo preko snežišč in dalje po stezici, ki seka melišča točno v smeri vstopa na začetku grape med Crodo Fiscalino in Cimo Uno. Bolj ko sva se bližala steni, bolj se je ta pogrezala sama vase in nenadoma ni bila več videti tako strašljiva. Pri velikih, že od

daleč vidnih balvanih na dnu grape sva se opremila za vzpon. Vrv sem pritrdil pod kapo nahrbtnika, da bo pri roki, če bo treba. Po ozki, navzdol viseči in z neprijetnim gruščem posuti polici sva se povzpela daleč proti desni. Ko sva prišla do ključnega mesta smeri, globoko v steno zarezanega kamina z zagozdenimi skalami, se je pod nogami nabrala že spoštljiva globina. Nad kaminom sva splezala levo v lažji, a še vedno precej strm svet. Stena je bila močno zagruščena, skala in oprimki pa presenetljivo solidni. V škrbini na desni so bili vidni ostanki starega vojnega položaja z razmetano bodečo žico. Po policah in preko krajših skokov sva napredovala proti levi, kjer so se možiči končali pod strmim žlebom. Zračno, a ne težavno plezanje po žlebu naju je privedlo na široko in udobno zgornjo polico. Po njej sva se po stezici napotila proti levi, dokler naju niso sledovi usmerili desno in nato v gruščnat žleb, po katerem sva se povzpela naravnost pod vrh. Čakal pa naju je še najboljši del, pogled iz neposredne bližine na veliki skalni odlom tik pod vrhom. Iz žleba sva izplezala na greben levo od vrha, kjer je videti še nekaj ostankov vojaških položajev. Dobršen del pa jih je

skupaj s podorom zgrmel v globino. Vrh so med prvo svetovno vojno vsaj v polletnih mesecih zasedali alpinci. Z njega so imeli direkten pogled na avstrijske položaje v Val Fiscalini, verjetno pa so se bali tudi avstrijske zasedbe vrha. Dobro so namreč vedeli, da sta bila v zmagovalni navezi, ki je preplezala severno steno, odlična plezalca Angelo Dibona in Guido Mayer, ki sta se tedaj bojevala na nasprotni strani.

Na robu podora

12. oktobra 2007 se je na zahodni strani vrha Cime Une pod robom severne stene sprožil skalni podor, ki je v dolino odnesel za 60.000 m³ skalovja, s katerim bi lahko napolnili šest tisoč velikih tovornjakov. Zdrobljene skalne mase so se zaustavile na melišču pod steno in k sreči planinskih poti ob vznožju niso zasule. Med podorom se je dvignil gost oblak prahu, ki je pobelil velik del doline. Zadnjih nekaj deset metrov vzpona poteka prav po robu podora, kjer sva opazila v skale zavrtane seizmološke senzorje. Pod vrhom preseneti napeta vrv, ki služi za varovanje tistim, ki nameščajo in kontrolirajo senzorje. Vrv, ki je v loku napeta tik ob odlomu, sva raje pustila pri miru in se na varni razdalji od grozečega žrela povzpela na vrh. Megla, ki naju je spremljala zadnji del vzpona, se je na vrhu občasno

razkadila in prikazovali so se ter se spet zakrivali vrhovi Cima Undici, Croda dei Toni, Croda Fiscalina, Tri Cine in Punta dei Tre Scarperi. Globoko pod nama se je odpirala živo zelena Sextenska dolina, daleč na severu pa zasnežene Zillertalske Alpe. Razgled s Cime Une velja za enega najlepših v Sextenskih Dolomitih in ob slikoviti igri sonca z oblaki sva ga za kratek čas užila tudi midva.

Na vrhu žleba, ki privede na zgornjo polico.

Foto: Matija Turk

Ko ob vrnitvi v sončnem popoldnevu ubirava korake po makadamski cesti po dolini Val Fiscalina nazaj proti parkirišču, je podoba povsem drugačna od jutranje. Kolone sprehajalcev občudujejo prelestne gore in jim na zemljevidih iščejo imena, otroci vriskajo in se podijo po travnikih, mimo drviyo gorski kolesarji, po cesti kočija prevažata turiste kot v časih Franca Jožefa. Ko pred hotelom Dolomitenhof zagledam v bele halje zavite goste, ki na angleški travici z dolgočasno poležavajo na ležalnikih, se nenadoma počutim, kot da prihajam iz drugega sveta. ●

informacije

Cima Una, 2698 m, normalni pristop (Via Innerkofler)

Sextenski Dolomiti

Vzpon na Cimo Uno po normalni smeri poteka v duhu pionirskih časov, brez klinov in urejenih sidrišč. Smer sledi naravnim prehodom in kljub maloštevilnim možicem ob ustreznem opisu in skici ni orientacijsko zahtevna. Vzpon je primeren le za gornike z alpinističnimi izkušnjami!

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, 350 m, III–/II.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrvene zanke in 30 metrov vrvi za morebitno varovanje.

Nadmorska višina: 2698 m

Višina izhodišča: 1454 m

Višinska razlika: 1244 m

Izhodišče: Dolina Val Fiscalina/Fischleintal južno od Sextena. Avtomobil pustimo na velikem plačljivem parkirišču ob koncu asfaltne ceste pri koči oz. gostišču Fischleinboden Hütte.

Koči: Koča Talschlusshütte/Rifugio al Fondovale, 1548 m, zasebna last, telefon +39 047 471 06 06; Koča Zsigmondy-Comici, 2224 m, v lasti CAI Padova, telefon +39 047 471 03 58.

Časi: Parkirišče v Val Fiscalina/Fischleintal—odcep pod kočjo Zsigmondy-Comici 2.30 h

Odcep pod kočjo Zsigmondy-Comici—vstop v steno 1 h

Vstop—vrh 1.30 h

Sestop 4 h

Skupaj 9 h

Sezona: Kopna sezona, od julija do oktobra.

Zemljevid: Dolomiti di Auronzo e del Comelico, Tabacco 017, 1 : 25.000.

Vodnika: Fabio Cammelli in Paolo Beltrame: *Dolomiti di Sèsto, Aurónzo e del Comelico, Volume I*. Michele Beltrame Editore, 2011; Richard Goedeke: *Sextener Dolomiten*. Bergverlag Rother, 2003.

Vzpon: Od parkirišča nadaljujemo po za promet zaprti makadamski cesti do kočje Talschlusshütte/Rifugio al Fondovale. Od tu dalje gremo po poti št. 103 v smeri kočje Zsigmondy-Comici. Na desni serpentinah na višini 2105 m pod kočjo Zsigmondy-Comici se odcepi slabo vidna stezica (možic), ki se vzpenja po travnato rušnatem pobočju do stika s stezo, ki pripelje od kočje Zsigmondy-Comici. Mestoma izpostavljena steza nas vodi proti severozahodu na sedlo pod vrh razgledne travnate kope Pulpito Basso, 2357 m, z ostanki vojaških položajev. Nadaljujemo po lepo vidni stezi levo preko melišča do začetka grape med Croda Fiscalino in Cimo Uno. Vstop v steno je pri velikih balvanih na začetku grape.

Od balvanov po strmih skrotju prečimo desno do police, ki poševno navzgor preči jugovzhodno steno. Vzpon poteka najprej po polici (I–II, krušljivo in izpostavljeno), ki se na začetku celo nekoliko prevesi navzdol. Po približno 20 minutah hoje po polici se po skalovju na levi (možic, puščica iz kamnov) povzpemo do vstopa v izrazit kamin z zagozdeno skalo (II+). Čeznjo vstopimo v kamin in po njem plezamo naslednjih 30 višinskih metrov. Kamin je ključni del vzpona. V njem preplezamo več kratkih skokov (II), najbolj strm je zadnji, ki se ga najlažje lotimo z desne strani in nato prečimo levo (III). Ko izplezamo iz kamina, se nam na levi odpre zagruščena stena, po kateri plezamo proti levi v smeri stolpa z rumeno steno. Pod rumeno steno po polici prečimo desno in po žlebu do škrbinice, nad katero se dviga vrh omenjenega stolpa. Vzpenjamo se rahlo levo do vznožja strmega žleba, po katerem splezamo do udobne zgornje police (II). Po polici sledimo stezici levo, dokler nas sledovi ne usmerijo desno do zagruščene grape, ki vodi naravnost proti vrhu (I–II). Glavni greben dosežemo levo od vrha, na robu podora. Desno ob podoru preplezamo krajšo steno (II), obidemo nizek skalni stolp in po kratki grapi dosežemo vrh s križem in vpisno knjigo.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.